

De Poemp

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
HEEMKRING DAVIDSFONDS NIJLEN

Ten geleide

EEN BLIK TERUG EEN BLIK VOORUIT

Lieve Lezeres,
Beste Lezer,

In het midden van vorige eeuw kwamen onze dorpen voor het eerst in contact met de industriële revolutie. In 1855 werd een spoorweg dwars door Nijlen getrokken, in 1867 werden de eerste kasseiwegen (1) aangelegd. Enkele jaren later, in 1874-75, sleep men voor het eerst diamant in onze gemeente. Deze enkele feiten zijn de verre inleiding tot een totale ommekeer die zich in onze eeuw voltrok: wegen werden verhard, waterleidings- en elektriciteitsnetten aangelegd. Ook inzake openbare verlichting werden grote inspanningen geleverd. Zo werd in korte tijd heel wat opgebouwd, maar helaas soms ook hopeloos verknoeid.

Wij kunnen en willen de klok zeker niet terug zetten, beste mensen. Maar toch moet het ons van het hart dat van de rustige, landelijke schoonheid van ons dorp heel wat verloren gegaan is, waar het vaak ook anders kon. En is het verder niet zo dat ondanks radio, televisie, pers en telefoon onze samenleving méér eenzamen kent dan ooit tevoren, dat mensen de weg naar mekaar niet meer vinden?

Dit alles maar om te zeggen dat die goeie ouwe tijd inderdaad zijn goede dingen had. Vanzelfsprekende solidariteit in de strijd om het dagelijks bestaan, bijvoorbeeld. Onder meer daarom vinden wij, mensen van de heemkring, het goed om af en toe eens terug te kijken. En wij beschouwen het als een van onze dringendste opdrachten nu te bewaren voor het nageslacht wat anders morgen reeds voor altijd zou kunnen verdwenen zijn. Want ook deze tijd kent zijn beeldenstormers. Wat wordt er b.v. van onze gemeentelijke archieven? En is het niet hoog tijd dat wij luisteren naar de laatste getuigen van ons zo rijke volksleven van weleer?

U zult, lieve lezeres en beste lezer, in de Heemkring van het Davidsfonds dus een trouw verdediger vinden van wat we met een groot woord *ons kultureel erfgoed* noemen, ook al gaan we niet meteen de academische toer op. Wie met ons hart heeft voor het Vlaamse volk met zijn schone tradities en rijk verleden, hij is welkom in onze vereniging. Uit dit eerste nummer van *De Poemp* zal, zo hopen we toch, al voor een stukske blijken wat we bedoelen. U kan ons meteen helpen met een goed woord, maar ook met de even noodzakelijke op- en aanmerkingen, met uw voortstellen.

Samen gaan we in elk geval met onze *Poemp* een verfrissende trip in het verleden maken. En vermits uit kennis ook waardering kan groeien, zullen we ons ook samen kunnen inzetten om wat te doen aan dat geschonden gelaat van ons dorp, waarover we het in de inleiding al hadden.

U ziet: we zitten boordevol plannen, en dagelijks komen er bij. Veel genoeg met deze eerste *Poemp*!

*Namens gans de ploeg:
Walter Caethoven.*

DE POEMP *of hoe het kind een naam kreeg*

Van bij de eerste contactvergaderingen van de uit het Davidsfonds ontstane heemkring, die plaats hadden in het lokaal van onze brandweerkazerne, was een steeds weerkerende vraag welke naam wij aan onze nieuwe vereniging zouden geven.

De stichter en initiatiefnemer meester Van Camp stelde voor als naam te nemen De Ram, hiermede verwijzend naar rector De Ram, Nijlens meest beroemde inwoner van de 19de eeuw. Walter Caethoven wenste het heel eenvoudig te houden bij Ons Heem. Ons Nijlens Heem vond Luk Obbels beter gelokaliseerd. Ook ons vrouwvolk, Maria Thijs en Rosette Raymenants, deed een duit in het van oudsher gekende zakje, sloeg de geschiedenisboeken open en kwam oude namen tegen zoals Nile, Nilla, Nyde, er onmiddellijk aan toevoegend dat we reeds een nila-folkloremarkt, een nila-apparmentsgebouw en een nilania-hotel-feestzaal in onze gemeente bezitten.

En dan was er natuurlijk ook nog onze Nijlense spotnaam, 'de sparridders', maar die wordt reeds gebruikt door de scouts. De krijgshaftige toer werd dan opgegaan met 'De Woeringers', hierbij hulde brengend aan onze dappere dorplingen die zich moedig hadden gedragen in de slag van Woeringen, zodat Hertog Jan I hen persoonlijk eerde met het privilege van een eigen wapen, waarvan de helft bestond uit de Brabantse leeuw afkomstig uit zijn eigen wapen.

Er werden nog meerdere namen naar voren gebracht tot Florreke van Dest Pitto langs zijn neus weg zei: 'De poemp, wat heeft die gedaan?' En toen werd het in de pompierkazerne zo klaar als poempwater. De poemp, dat leek eenvoudig en sympatiek, dat zou het wel eens kunnen worden.

In de verschillende gemeenten geeft men de heemkring de naam van een historisch monument, zoals bijvoorbeeld in Wommelgem, waar ze verwijzend naar hun schandpaal hun kring 'De Kaeck' hebben gedoopt.

Wij in Nijlen hebben niet zoveel monumenten. We bezitten wel een moord van een pastorie, maar met een helaas gedempte vest waar we in plaats van de salamanderkens van weleer nu loempias, pekelharingen en hard gekookte eieren kunnen vangen. We hebben wel een mooie vest gelegen in ons gemeentelijk park rondom de hopeloos misbouwd Tibourschrans.

Wat rest ons verder? Ons poemp, ons poemp die - ondanks het feit dat ze is haren leeuwenkop en zwengel kwijt door des jeugds baldadigheid - ons toch door velen wordt benijd. Iedere inwoner van Nijlen kent haar, de veel oudere mensen door het water dat ze gaf voor huishoudelijk gebruik en de vele keren dat er in haar nabijheid werd vergaderd of gebeurst door jonge kerels en oude venten. Talloze malen hebben snot- en andere joeng, naar school gaande of naar huis kerende, aldaar hunnen dorst gelest. En al is de poemp nu uitgedroogd, ook de hedendaagse jeugd zal haar wel beschouwen als een historisch monument, een stukje verleden in het heden. Hoe dan ook, ter ere van de poemp heet dit tijdschrift de poemp!

Jos Thijs.

Werkten mee aan dit nummer:

REDAKTIE:

Walter Caethoven, Emiel De Deyne, Rosette Raymenants, Jos Thijs en Octaaf Van Camp.

FOTOGRAFIE:

Jeannine Thijs en René Verhaegen.

TEKENINGEN:

Dirk Liekens en Mark Derboven.

GRAFISCHE VORMGEVING:

Walter Caethoven.

DRUK:

Armand Luyten.

OVER DE PASTORIE

begin van een historisch verhaal.

De pastorie anno 1981

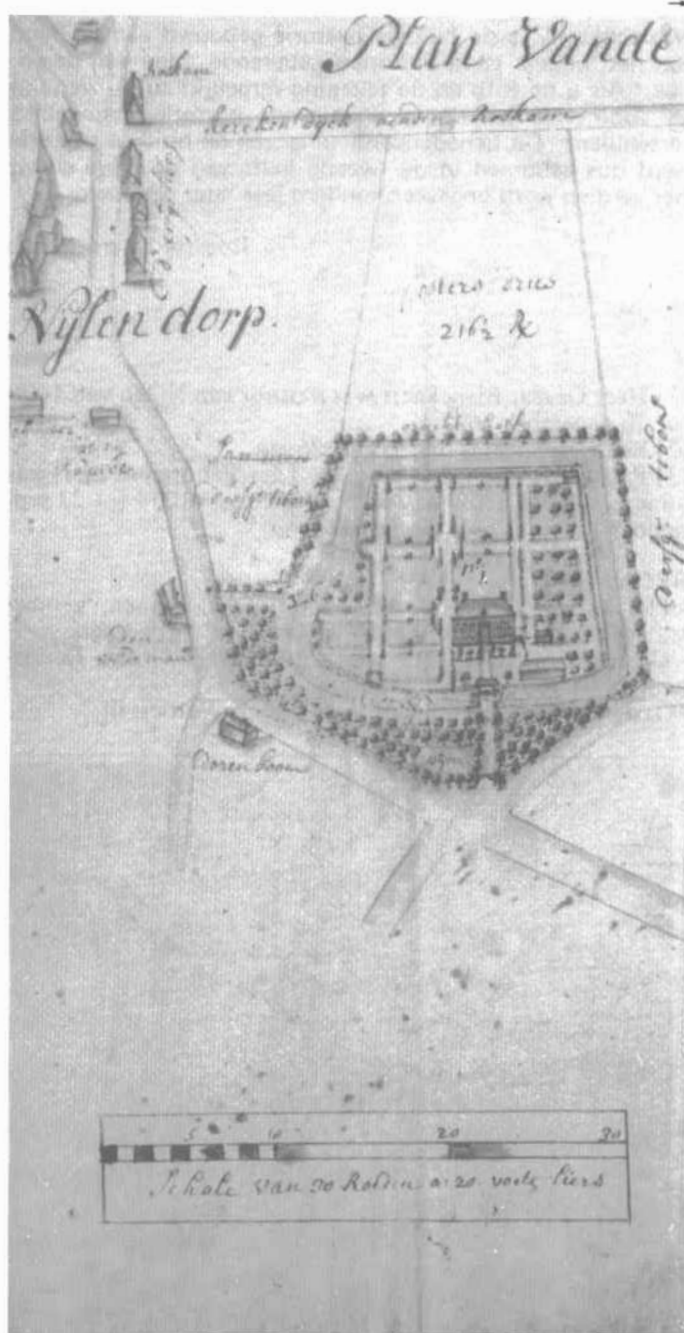

De pastorie is, zonder twijfel, één van de oudste gebouwen van Nijlen. Wanneer ze precies, voor het eerst, op de huidige plaats werd gebouwd hebben we nog niet kunnen achterhalen. Maar toen Heer Gaspar Blanckaert (1) in 1616 zijn pastorie beschreef als : de pastorie met huis en omwaterden hof, groot een vierendeel (2) had hij het in ieder geval over een schrans op de plaats van de huidige pastorie. Behalve de ouderdom van de pastorie en het feit dat ze nog bestaat en door iedereen gekend is, is vooral de bedenking dat onze pastoors een belangrijke rol gespeeld hebben in de geschiedenis van onze gemeente, doorslaggevend geweest bij de keuze van de pastorie en haar bewoners als onderwerp van onze eerste zoekingen.

En de geschiedenis van Nijlen is erg bewogen. Als we de laatste 150 jaren buiten beschouwing laten, en in die tijd hebben we nog beide wereldoorlogen gekend, beantwoordt de geschiedenis van ons dorp bepaald niet aan het beeld van mijn dorp in de Kempen. Integendeel, periodes van rust en voorspoed waren erg zeldzaam en kort in onze streek. Onze voorouders wisten maar al te goed waarom men in de litanie van alle heiligen smeekte : 'Van de pest, hongersnood en oorlog, verlos ons Heer !' Oorlogen en rampen teisterden de Kempen.

Dat was ook de reden waarom onze pastorie een schrans was. De vest rond het huis moest de bewoners en de dorpeelingen bescherming bieden bij invallen van vijandige legers. En van zulk ongewenst bezoek had ons dorp regelmatig te lijden.

Het hierbij afgedrukte plan is de oudst, ons bekende, afbeelding van onze pastorie. Het origineel - gekleurd op doek - bevindt zich op het Rijksarchief te Antwerpen. Het plan werd in 1745 getekend door landmeter P. Stijnen in opdracht van pastoor De Laet (3). Dit om over een nauwkeurige opgave te beschikken van de pastorele goederen. Want het was van de opbrengst van die goederen dat de pastoor moest leven. En hij moest zijn inkomsten en uitgaven verantwoorden. Daarom staan op het doek, behalve de tekening, ook nog een plan van ligging en een door de landmeter ondertekende lijst van de aan de pastorie horende goederen.

Het plan d.d. 1745 van landmeter P. Stijnen

(vervolg vorige bladzijde)

OVER DE PASTORIE begin van een historisch verhaal

Ongeveer twee jaar nadat het plan werd getekend, tijdens de franse inval, legerde de vorst van Waldeck met zijn troepen in Nijlen met het oog op de belegering van Lier en Antwerpen. De prins nam zijn intrek bij pastoor De Laet en op 23 juni 1747, door een onvoorzichtigheid van de kok van zijne excellentie, brandde het 'pastoreelhuys' geheel af.

Vrij snel, op 21 juli van hetzelfde jaar, machtigde de bisschop pastoor De Laet een som van 2400 gl te lichten voor de heropbouw van de pastorie. Hij moest echter een pastorie zonder verdiep bouwen, alhoewel de afgebrande pastorie wel een verdiep had. Blijkbaar waren de toegestane 2400 gl toch niet voldoende voor de heropbouw want op 29 maart 1749 werd de pastoor gemachtigd 5000 gl te lichten in plaats van 2400.

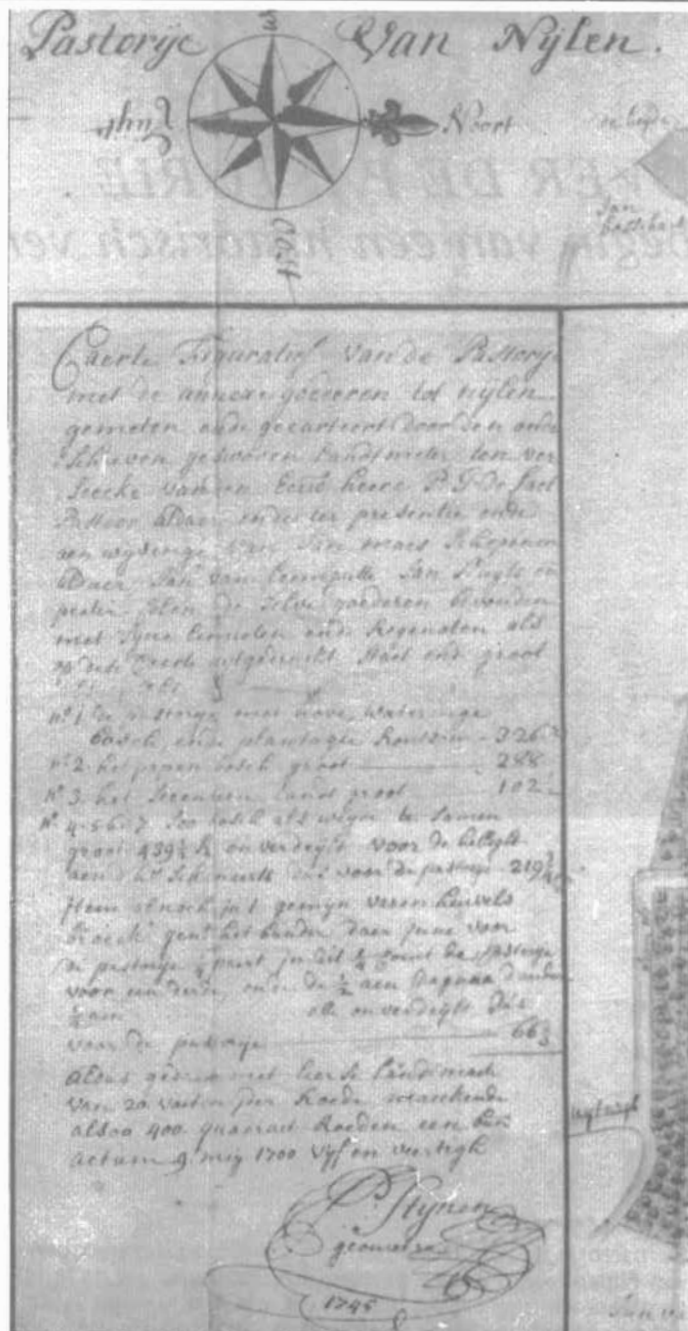
Waarschijnlijk is de huidige pastorie gebouwd aan de hand van het, enkele jaren voordien getekende, plan van de vorige. Als u de foto en de tekening vergelijkt zult u zien dat de voorgevels van de opeenvolgende pastories nauwelijks verschillen. De benedenverdieping van de huidige pastorie werd dus gebouwd in de tweede helft van de 18de eeuw. Het verdiep werd ongeveer honderd jaar later gebouwd.

Rosette Raymenants.

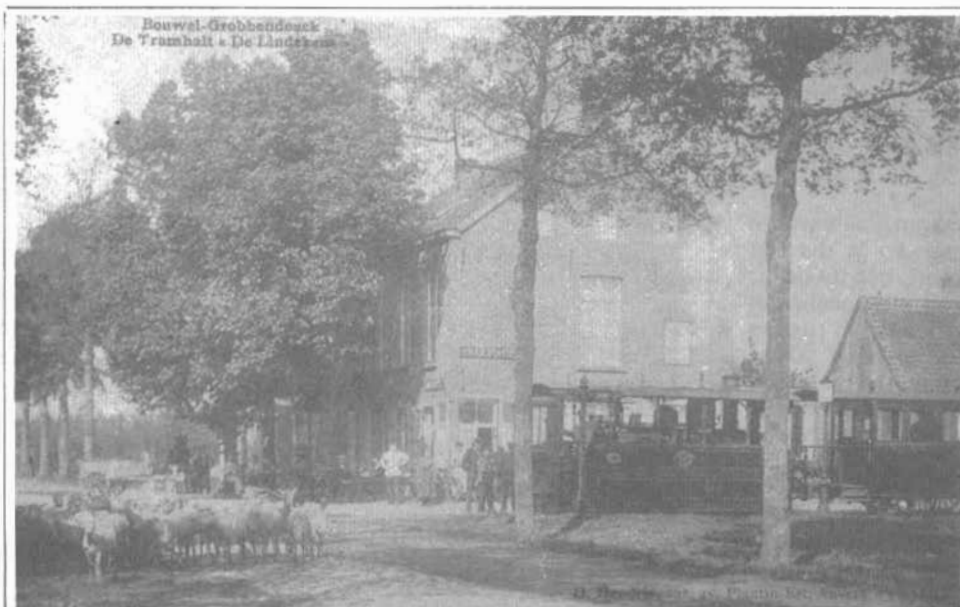
- (1) Heer Gaspar Blanckaert was pastoor van Nijlen van 1608 tot 26 december 1627.
- (2) Een vierendeel is ongeveer 8,25 are.
- (3) Pastoor Petrus Gommarus De Laet, geboren te Lier, was bijna een halve eeuw pastoor te Nijlen van 1734 tot 23 september 1782.

BRONNEN :

- Plan van de pastorie van Nijlen door P. Stijnen, 'geometra', gekleurd op doek, 1745 - Rijksarchief Antwerpen.
- Geschiedenis der gemeenten Kessel, Bevel, Nijlen, Emblem en Gestel door J.B.Stockmans.
- Oude cijnzen, munten en maten door J. Verbesselt.

De opgave uit 1745 van de 'pastorele goederen'.

De Lindekens in het begin van deze eeuw.

Ten geleide

NIJLENSE GESCHRIFTEN VAN MEESTER NELIS

Meester Jos Nelis.

Ere aan wie ere toekomt...

Jos Nelis zag het levenslicht op 10 januari 1900 in het gezin van Gust (Grote) Nelis en Roos Bellens. Vader hanteerde het truweel en moeder bewoonde een lap grond en kon met de veldvruchten een koe houden. Hun woonhuis in de dorpskom was de estaminet 'In de stad Herenthals' eigendom van brouwer Vervoort. Na de hoogmis op zondag was dit de aantrekkelijke pleisterplaats voor verstokte biljart- en kaartspelers en menig boerke nipte er stiekem enkele verboden borrels van 't stoope onder de toog. Jos liep lagere school tot zijn twaalf, fietste een paar jaar lang naar het kollege te Herenthals, volgde tijdens de oorlogsjaren normaalschool te Mechelen en behaalde in 1919 zijn diploma van lager onderwijzer in de stedelijke normaalschool te Lier. Na een voorlopige praktijk te Niel en Boom werd hij te Nijlen benoemd in 1921. De natuurlijke gang in het leven volgend, rijpte bij hem ook de gedachte een huisgezin te stichten en zo werd op 5 september 1925 Rachel Naeye zijn echtgenote.

Samen zorgden zij voor een talrijk kroost. Zij hebben beiden gedurende vele jaren niet in ledigheid het dagelijks brood gedeeld en meer dan gewone inspanningen moeten opbrengen om acht nakomelingen niet alleen te kleden en te voeden, maar ook een vruchtbare studie te laten voleinden.

Jos heeft zijn roeping als onderwijzer plichtbewust volbracht, beschouwde zich als een vader voor zijn leerlingen, en hield van opgewekte muziek. In gezelschap was zijn taal steeds gekruid met humor, zodat zijn lach steeds de krachtigste tonen haalde. Die opgeruimdheid was misschien een erfenis van zijn vader, die menige grap heeft uitgehaald, moppen heeft getapt en verhalen uit zijn mouw kon schudden die overkwamen als echt gebeurd, maar toch waren verzonnen. Jos heeft zeker een massa wetenswaardigheden in zijn oren geknoot van al wat er in de herberg aan nieuwsjes verteld werd. Zijn nieuwsgierigheid groeide met de jaren tot weetgierigheid voor al wat in zijn dorp leefde. Hij spaarde zich geen moeite te zoeken naar Nijlens verleden in tal van archieven waar ze zich ook bevonden (en dit tot zijn heengaan), met het inzicht een geschiedenis te schrijven over zijn geliefd geboortedorp. In 1965 pensioengerechtigd, begon zijn welverdiende rustperiode, beëindigd toen hij het tijdelijke met het eeuwige ruilde op 15 december 1975 als ereschoolhoofd.

Zijn levenswerk werd uit de schuif gehaald en met toestemming van de nabestaanden hebben de bestuursleden van de Heemkring van het Davidsfonds van Nijlen het als hun taak beschouwd dit interessant werk, in dankbare herinnering aan Meester Jos Nelis, te publiceren ten behoeve van de huidige en komende generaties.

Het weze van harte opgedragen aan zijn gewaardeerde echtgenote Rachel.

*Zijn kollega,
Octaaf Van Camp.*

NIJLENSE GESCHRIFTEN VAN MEESTER NELIS

Het Brouwershuis ten tijde van dit verhaal.

Nonkel Louis vertelt EEN SPOOKVERHAAL

Ik woonde tot de jaren dertig in Nijlen, later in Turnhout. In mijn jeugd waren er in ons dorp vijf personen die Louis Leysen heetten. De jongste was ik; een briefdrager en een timmerman waren verre familieleden; de vierde een rijke boer, jonkman en rijk (spijtig genoeg geen familie) en de vijfde, de man waarover ik het hebben wil, was ook geen bloedverwant.

Deze laatste was werkelijk een figuur zoals men er op een dorp slechts een, hoogstens twee tegenkomt. Ik vond de andere maar doodgewone mensen. Deze man daarentegen was in mijn ogen van opgroeiende knaap een held, ik had hem graag in mijn familie gehad.

Louis Leysen was een kalverkoopman, een *meuttekenspegger* noemde men zulke handelaars in Nijlen. Dag in dag uit trok hij de boer op voor de aankoop of het afhalen van kalveren. Hoe slim of welbespraakt een boer ook was, tegen de argumentaties van deze gewiekste koopman kon geen boer het halen. Zijn vakkennis bezorgde hem steeds de beste waar aan de laagste prijs.

Met zijn gesteven blauwe kiel, zijn vaas (hoofddeksel) en zijn hoge leren botten, mispelaar in de hand, ging hij de boeren af in Nijlen, en de omtrek. Was hij niet bij de boer, dan kon men hem treffen in een van de talrijke herbergen, waar hij steeds het grote woord voerde en door de andere klanten gretig aanhoord werd. Onze pegger had in zijn leven wel 't een en 't ander meegemaakt.

Wat had hij niet beleefd tijdens de donkere avonden en nachten dat hij op de baan was? Hij had een vuurbol voor zijn voeten zien rollen, wanneer hij over 't sas door de beemden naar Viersel ging. Met stallichten en heksetoeren had hij te doen gehad. Eens had hij een boer geholpen bij het doorvijlen van een koekenef (ijzeren halsband) waarin twee koppen zaten, een ledige kenef lag ernaast. Meerdere malen was hij voor de een of de ander naar de paterkens van Dendermonde geweest om een heiligdom dat onder de dorpel van de stal moest gelegd worden om heksen buiten te houden. Ik hoorde hem vertellen dat bij een boer de koeien dood tussen de staken vielen, dat een boerin geen boter op de melk kon krijgen omdat de melk behekst was.

Op zekere nacht werd aan de baan van Kesselhei naar Emblem, aan het *Sepke* geweldig lawaai gemaakt en 's anderendaag was een mensenhand gebrand op de deur van het huisje langs de baan. Ja, hij had wat beleefd en zijn vertellingen eindigden steeds met de stereotiepe verklaring: «Nee, mij moeten ze niet vertellen dat er geen heksen bestaan, ik heb te veel van die dingen meegemaakt.»

Eens op een zaterdagavond zat ik in de scheerstoel bij Maarten De Meyer, de zoon van Jan, die de moordenaar van de pastoor had neergeslagen. Hij was barbier en hield herberg in *Het Brouwershuis* rechtover de ingang van de kerk. De Meyer had ook veel beleefd, maar had de naam van meer een opsnijder te zijn.

De pegger stond aan de toog en vertelde dat hij eens van d'Elzendonk kwam, waar hij het varken in 't vat gelegd had. Hij was ook varkensslachter bij de boeren. 't Was een donkere avond en hij stapte rustig over de baan naar huis. Plots werd hij omringd door wel twintig dansende en miauwende katten. Van 't verschieten smeed hij zijn beenhouwersbijl te midden van die wervelende bende en de beesten waren weg. Hoe hij daarna ook naar zijn bijl zocht, ze was niet meer te vinden. Een paar dagen later ging hij een borrel drinken bij de *Keffer* Mie Keffer was een heks, en daar hing zijn bijl in de open haar. Hij kreeg ze terug, maar Mie gaf hem de raad de katjes voortaan rustig te laten dansen. Mijn beurt op de scheerstoel was voorbij toen ik een van e oimstaanders hoorde vragen: «Maar Louis, als ge zoiets tegen komt, dan moet ge toch schrik hebben?» - «Bang?» verwonderde zich Louis, «hoe durft ge het vragen, als ge zoveel beleefd hebt als ik dan wordt ge daar wel harder tegen... Maar eens, ja, eens zijn mijn haren recht op mijn kop gekomen. Maar, dan was er ook werkelijk reden toe, ge moogt me geloven.» Iedereen schoof wat dichterbij om geen woord te missen van hetgeen een sterke bonk van een vent als Louis had bang gemaakt. Natuurlijk werd er aan alle zijden om het verhaal verzocht.

Louis sloeg zijn borrel achterover en liet ze nog eens vullen voor hij begon. «Ik zal het u vertellen, maar wie er niet goed tegen kan zou ik aanraden van niet te nauw te luisteren.» Toen ik dat hoorde, schoof ik wat dichterbij, niet dat ik zo'n held ben, maar ik had er de bibber wel voor over om te weten wat die sterke man had bang gemaakt. En de pegger begon: «Ik was die dag op ronde geweest in Viersel. Welgemeent meende ik in de late namiddag naar huis te gaan, toen ik me herinnerde dat er in de buurt nog een kalf te koop stond. Ik wilde het nog met de gauwte meesnappen; maar 't was alsof de duivel ermee gemoeid was, de boer was zo steig als een ezel en ik wilde ook geen *dem* toegeven. Na lang loven en bieden kreeg ik dan toch de palmslag en we bezegelden de koop met een goei borrel. 's Andendaags zou ik het kalf ophalen.

De tijd had niet stilgestaan en als ik buiten kwam was het zo donker als een hel, 't was in de korte dagen en dan kan het balkdonker zijn. Ik zag geen hand voor mijn ogen, maar ik kende de baan en zette er een vlugge stap in.

Maar, ik was pas op de rechte weg naar 't veer, toen er plots een geweldige wind opstak. 't Was of iets me wilde beletten van voort te gaan, razende windvlagen gierden om me heen, ik moest mijn weg al tastende zoeken. Ik vond het niet normaal; vanwaar was plots die striemende wind gekomen?

Het Brouwershuis anno 1981.

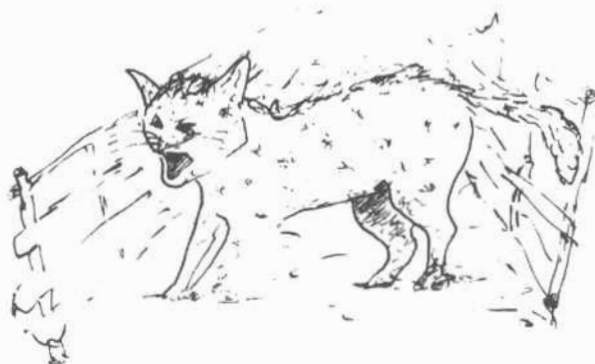
Ik had alle moeite van de wereld om de steenweg te houden. Stap voor stap en voelend met voeten en stok kwam ik vooruit. Het is er gevaarlijk, met aan de ene zijde de beek en aan de andere de diepe beemden, en dan de Nete voor mij. Na zwaar zwoegen dacht ik dat ik de brug moest gaan bereiken. Als ik die vond was het grootste gevaar geweken. Dan kon ik bij Marianne Van Dijck een dikkop gaan drinken. Ge weet, Marianne die in het brughuis woont.

Voorzichtig schoof ik voorwaarts en eindelijk voelde ik de planken onder mijn voeten. Ik herademde. Maar... plots hoorde ik een afgrijselijke gil... en op 't zelfde ogenblik schoot een felle bliksemstraal door de lucht, gevolgd door een donderslag zoals ik er nog nooit een gehoord heb. Ik werd achteruit geslagen alsof de toegang tot de brug me ontzegd werd.

Ik ben niet zo rap uit mijn lood geslagen en wilde voortgaan maar... vlak voor mij, op de leuning van de brug bemerkte ik twee flonkerende lichtpunten. Wat was dat??? Ik had van als die wind begon reeds gedacht dat vreemde machten de draak met mij spelen en daar had g'het... Een tweede bliksemstraal en donderslag bulderden door de lucht. Bij het licht zag ik op de brugleuning een kat zitten, tweemaal zo groot als een gewone kat, met grijsgroene lichtogen die me onheilspellend aankeken. Ik was geschrokken van dat vreemde gedoe, wie zou het niet? Doch zo rap ben ik niet van mijn stuk. De ogen bleven me in hun ban houden. Ik dacht: Hola, poes, zo rap hebt ge me niet zitten! Ik laat me door u niet tegenhouden! Met de ene hand greep ik de leuning stevig vast, en met de andere hanteerde ik mijn mispelaar, ik mikte tussen de twee ogen en sloeg... los door de lucht op de balk, zodat mijn hand er pijn van deed. Op 't zelfde ogenblik weerklonk opnieuw dat afgrijselijk gehuil... De ogen waren weg, maar ik

hoorde geen plons in 't water... Als ik met mijn hand over de brugleuning wreef, was de plaats waar de kat gezeten had zo heet dat ik er mijn handen bijna aan verbrandde. Het gaf mij een akelig gevoel in de maag, zodat ik aarzelend en me aan de leuning vasthoudend, stap voor stap naar de overzijde schoof. Wanneer ik naar mijn mening aan de andere kant moest zijn, begon het me daar te bliksemen, te donderen en te regen, zoals ik het nooit heb beleefd. Ik wilde me haasten om binnen te zijn, maar bleef als vastgenageld staan... Daar zat ze weer, die verwenste kat. Weer keken de geel-laiende ogen me fascinerend aan; haar rug was gekromd, springensgereed, de voorpoten klauwend naar omhoog... Ze ging springen, ik voelde het... het koude zweet brak me uit, mijn benen waren als verlamd. Met gillende krijgende stem riep de heks me toe, want het was er een: Riskeer dat nog eens!!!

Ik was werkelijk bang, en hoe ik bij Marianne ben binnen geraakt weet ik niet. Als ik terug op mijn positieve kwam, zat ik bij het haardvuur en stond Marianne met een dikkop voor mij en vroeg: Maar Louis, wat is er toch gebeurd? Ge ziet er uit als een lijk! Ik heb haar de geschiedenis niet verteld om

haar niet bang te maken, en ik heb mijn alteratie met een paar borrels weggespoeld. 's Anderendaags wanneer ik over de brug reed om mijn kalvers te halen, zag ik duidelijk hoe de kattepoten in de brug gebrand waren.»

Het bleef stil in de herberg na dit verhaal. Ik kon het verhaal moeilijk verwerken en wilde weten hoe het met die afdrucken zat. «Kan men die kattepoten nog zien?» vroeg ik. «Och, menneke,» antwoordde de pegger, nu zijn ze niet meer te zien, z'hebben de brug helemaal zwart geteerd!»

21 juni 1973.

J. Nelis.

Van Camp Octaaf, Bouwelsesteenweg 267.
Caethoven Walter, Zandvekenvelden 12a.
Rijmenants Rosette, Spoorweglei 14.
Claes Hendrik, Heibloemstraat 81.
Bastiaens Jos, Statiestraat 5.
Thijs Maria, Katerstraat 179d.
Thijs Jos, Kapellebaan 32.

SPORT VAN TOEN

In onze reeks "Sport van toen" gaan wij het om te beginnen hebben over Nijlens voetbalverleden. Bepaalde heldhaftige toestanden uit het begin dezer eeuw steken b.v. schril af met de hedendaagse verworvenheden. Misschien zal dat sommige sportievelingen aanzetten tot enige overpeinzing, al hoeft dat niet meteen voor ons. Gewone belangstelling voor de tijd van toen volstaat best.

In onze stukjes maken wij onvervaard gebruik van naam en toenaam. Volgens de bijbel van onze taal, alias "de dikke van Daele" is een toenaam "een naam die aan de doopnaam of familienaam van een persoon wordt toegevoegd om deze, meermalen in prijzende of misprijzende zin te kwalificeren of om hem te onderscheiden." Het is duidelijk dat wij - ondanks Van Daeles uitleg - met de opname van de toenames in dit tijdschrift slechts bedoelen onze personages beter te identificeren en meteen een stukje volksleven van weleer in de verf te zetten. No min, no meer!

Jos Thijs interviewde voor de hierna volgende bijdrage enkele medestichters van de eerste Toekomst en geraakte op een sluwe wijze aan de foto. Dat alles tot meerdere vreugd van U, beste lezere en lezer!

TOEKOMST 1, Nijlens 1ste voetbalploeg

De stichter van Nijlens eerste voetbalploeg was Jef Verheyen, alias Jef van heilige Frans. Samen met "de Sport van Mieke Sooze" richtte hij in het laatste jaar van wereldoorlog 14-18 de voetbalploeg Toekomst 1 op.

Dit eerste elftal was als't volgt samengesteld : back rechts Miel Heylen (Miel Kwes), keeper Jef Bosschaerts (Jef van Keskens), back links Jan Haverals (Jan van Nelles Haverals), halfback rechts Peer Dieltjens (Peer Pitto), center half Fons van Herk (zonder toenaam), halfback links Jef Tielemans (Jefke van Dolf Tielemans), ekstreem rechts Jef Verheyen (Jef van heilige Frans), interrechts Fonne van Looy (Sport van Mieke Sooze), center voor Jan van Looy (Jan van Mieke Sooze), interlinks Florent van looy (Rakke van Gauws), ekstreem links Marcel Breugelmans (Kop van Flippe).

Het plein waarop ze speelden bevond zich in de omgeving van de huidige Tibourstraat tegen de Herenthoutsesteenweg aan, op grond die door "den witten Bastijn" ter beschikking werd gesteld. De omheining rondom dat plein bestond uit niets anders dan struikgewas (ne kant), behalve dan aan de zijde van de Herenthoutsesteenweg die niet beschut was. Met de doelen, die gewoon vervaardigd werden met twee bomen afkomstig uit het nabijgelegen bos, met daarboven op een plank, was het na de match altijd inpakken en wegwezen geblazen. Dit om de reden dat het hout in die droevige oorlogsjaren zo erg gegeerd was dat het onverantwoord bleek die doelen zo maar onbewaakt achter te laten.

De spelers moesten hun voetbaltenuke aantrekken in of achter de kant : dat was hun kleedkamer. Het stortbad na de match namen ze, bij gebrek aan sanitaire voorzieningen, thuis in een zinken bad (of indien ze dit niet bezaten, in een doodgewone emmer) nadat ze doornat van de geleverde inspanningen te voet of met de fiets huiswaarts waren getogen. De scheidsrechter werd meestal geleverd door de tegenstrevers die reeds langer over een ploeg beschikten. Was dit niet het geval dan werd er een beroep gedaan op Kloons Dams, de reserve-arbiter van Nijlen. Hulp-scheidsrechters waren er niet, den arbiter kon toen nog alles alleen controleren. Als verzorger deed een man van de tweede ploeg dienst. Die kon wel beschikken over een kaske voor eerste hulp, maar dan zonder de fameuze wonderspons. Van de verzorger met zijn kaske werd evenwel weinig of geen gebruik gemaakt. De sjotTERS van toen dat waren nog echte venten, zij voelden geen pijn.

Deze foto werd genomen te Lier bij Geuens in de Berlarij in 't jaar 1919. Bovenste rij van links naar rechts : Fons Bosschaerts (Kloons Dams) geb. 1900; Miel Heylen, geb. 1900 en nog in leven; Jan Haverals, geb. 1900 en gestorven in 1971; Middenste rij van links naar rechts : Peer Dieltjens, geb. 1900 en gestorven in 1976; Fons van Herk, geb. 1894 en nog in leven; Jef Tielemans, geb. 1900; Onderste rij van links naar rechts : Jef Verheyen, geb. 1900 en gestorven in 1975; Fonne van Looy, geb. 1901 en nog in leven; Jan van Looy, geb. 1903 en gestorven in 1925; Florent van Looy, geb. 1900 en gestorven in 1960; Marcel Breugelmans, geb. 1899.

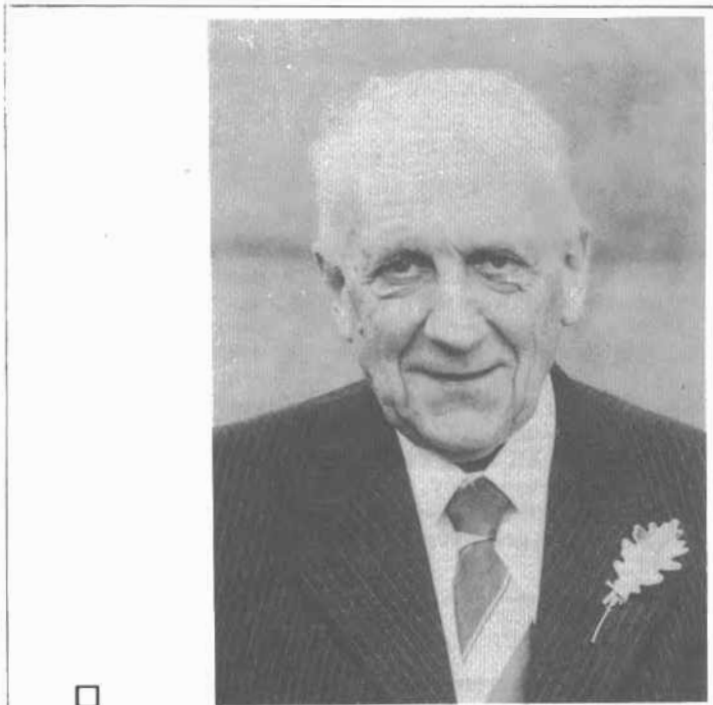
Het aantal supporters was in den beginne verre van talrijk te noemen en sponsors moesten in die tijd nog uitgevonden worden. Wat voor gevolg had dat kledij, schoenen en de voetballen door de spelers zelf moesten bekostigd worden. De uitrusting bestond uit een zwart met groen gekleurde trui en een zwarte broek. De voetbalschoenen waarmede gespeeld werd waren dikwijls de afzetschoenen van de Nijlense Lyraspelers Suske, Joske en Rijske Verdaet. Na reparatie door Fons van Herk, de nog in leven zijnde nestor van die eerste ploeg, deden ze nog een hele tijd dienst. Zij die echt geen voetbalschoenen konden kopen speelden gewoon met hun 's werkedaagse schoenen. De mannen van de Pitto hadden meer geluk, zij konden beschikken over shoe's meegebracht uit Engeland na den eerste oorlog. En de defekte voetballen werden gerepareerd door Jef van Heilige Frans.

Men speelde zonder rangschikking. Het waren eigenlijk allemaal vriendenmatches, echter met een zo grote ijver gespeeld als golden het wedstrijden voor het een of het andere kampioenschap. De tegenstrevers kwamen uit Pulle, Lint, Kessel, Bevel, Herenthout en andere dorpen uit de omtrek.

Na ongeveer drie jaar kwam de ploeg te Kessel (op den ouden Bevelsesteenweg aan de molen), uit tegen de mannen van Kessel 1. Tijdens deze match kwam Jef van Keskens in aanraking met een voorspeler van Kessel, een zekere Fonne Landinus, die een beenbreuk opliep. Uit angst dat ze de gekwetste speler, die tot overmaat van ramp een militair was, moesten vergoeden was het voor Toekomst 1 gedaan met spelen, het spel lag volledig stil. Dit betekende meteen het einde van Nijlens eerste ploeg. Vier spelers van deze ploeg zouden later mede de kern vormen van de daarop ontstane ploeg Eendracht. Daarover meer in een volgend nummer.

Al deze gegevens werden ons zeer bereidwillig ter beschikking gesteld door de "Sport van Mieke Sooze" uit de Gebroeders van Raemdonckstraat en bevestigd door de Fons van Herk uit de Kapellebaan, twee van de drie nog in leven zijnde spelers van Nijlens eerste ploeg.

MENSEN VAN NIJLEN

□
Emiel De Deyne, rustend maar actief pastoor.

MENEER DE DEYNE

Hij is bijna 80 nu, houdt van boeken, kunst ... maar vooral van mensen. En alhoewel zijn ouderhuis in Bouwel bij de Lindekens stond, promoveren wij hem vandaag – een tikkel-tje aanmatigend misschien – tot "mens van Nijlen". Die van Bouwel moeten maar niet vergeten dat hij van 5 juli 1936 tot 1954 onderpastoor was te Nijlen, waar hij – dat staat gedrukt – zeer gelukkig was. Tenslotte is de Heer De Deyne, want over hem plegen wij dit stukje, ook zowat een jaar geleden naar Nijlen terug gekomen. Tijdens die vertelavond over de tijd van toen hebben onder meer zijn oud-kajotsters hem toegejuicht. De pompiers hebben hem na de pauze op een verhoog van (lege) bierbakken gehesen, zodat iedereen, iedereen beter kon zien. En het Davidsfonds van Nijlen gaf zijn "Losse Flodders" uit en stichtte zowaar een Heemkring. Ook aan dit nummer verleende De Heer De Deyne zijn medewerking. Redenen genoeg dus om het vandaag even te hebben over een gelukkig pastoor van toen ...

ZWAKKE GEZONDHEID

E.H. Emiel De Deyne werd geboren te Ranst in 1902, maar groeide, zoals gezegd, op in het landelijke Bouwel. Nog voor zijn priesterwijding in 1929 werd hij ziek, zodat hij in de rustige, kleine parochie Nieuwrode terecht kwam. Van toen dateert zijn belangstelling voor de Skandinaafse talen. Later zou hij een Noorse roman en een trits Zweedse sprookjes vertalen. Dat onze vroegere onderpastoor vandaag de dag nog schrijft, is dus helemaal geen toeval. Zijn zwakke gezondheid heeft ondertussen niet belet dat hij nu dankbaar op een halve eeuw zieleherderschap kan terugblikken.

NIJLEN, SCHONER DAN PARIJS

Na Nieuwrode kwam Ukkel, dan Nijlen, en tenslotte Lichtaart. In "losse Flodders" schrijft hij "Maar als ik nu terug denk aan die 50 jaren van mijn priesterleven, dan kan ik speciaal Nijlen niet vergeten." Hij voelde zich toen nog jong, had als onderpastoor niet de verantwoordelijkheid voor het bestel van een hele parochie. "Onderpastoor zijn of pastoor, daar is een heel verschil tussen," zegt hij. Aldus was Emiel De Deyne er bij toen in 1941 het Davidsfonds gesticht werd. Ook werd hij b.v. de bezielende leider van een prachtige kajotsterskring. En af en toe maakte hij ook filmen, die nu waardevolle tijdsdocumenten geworden zijn.

DE TIJD VAN TOEN

De Heer De Deyne woont nu terug in Bouwel, Merellaan nummer 5. Toen wij hem daar onlangs gingen opzoeken praatte hij weer honderd uit over de tijd van toen. Wellicht met dat scheutje heimwee dat "ons hart doet verlangen naar de heimat onze jeugd." Het verhaal ging over krakende schuren, uitgestrekte bossen, schapen, een stoomtram en ... kwajongensstreken.

DE TIJD VAN NU

Was de tijd van toen soms schoon, ook de dingen van vandaag blijven onze oud-onderpastoor boeien. En hij blijft de mensen onverminderd geïnteresseerd zien. Toen wij hem om een oude foto van de Lindekens voor dit tijdschrift vroegen, telefoneerde hij dadelijk naar enkele vrienden, loste ons probleem in minder dan een half uur op. Want Nijlen is hem nog steeds liever dan Parijs. En zo, lieve lezeres en beste lezer, komt het dan dat U nog dikwijls in deze Nijlense "Poemp" stukjes van de Heer De Deyne zult lezen. Wij laten hem met plezier aan 't woord. Hij is immers voor een flink stuk "van Nijlen"!

De redactie.

**Neem een abonnement
op DE POEMP!**

Een dramatisch verhaal of HET GEVAAR VAN SCHIETGEWEREN

Dit is een ware gebeurtenis. Zo werd ze mij lang geleden verteld door mijn vader, die niet sprak van «horen zeggen», maar er persoonlijk bij betrokken werd. Ik geef hier het verhaal weer gelijk ik het mij herinner. En aangezien een gekende Nijlenaar er een, zij het eerder bijkomende figurantenrol in vervulde, past het verhaal zo min of meer in het kader van de heemkundige kring.

Een juiste datum kan ik er niet op plakken. Mijn peuter- en een deel van kleuterjaren heb ik doorgebracht in Ranst, mijn geboortedorp, en we woonden daar nog toen de feiten zich hebben voorgedaan. Ik kan ze dus ongeveer situeren rond 1905 - 1906.

De juiste plaats was: «De Lindekens» Die herberg werd in de loop der jaren een beetje verbouwd, maar ik kan mij nog goed voorstellen hoe ze er in die tijd uit zag: een tamelijk lang gebouw achter hoge lindebomen, met in de verlenging naar de westkant (richting Nijlen) een ruime paardestal. In de bovenbalk van de staldeur stond gebeiteld: *stalling zonder waarborg*. En voor de stal zie ik, mij dunkt, nog de houten krib op hoge poten staan waarin de paarden konden gevoerd worden. *De Lindekens* dateert van 1828: het was een van die oude afspanningen waar de voerlieden, die met hun zware wagens de verbinding onderhielden tussen Antwerpen en het achterland, regelmatig halt hielden om zichzelf en hun paarden te verfrissen. Ik zie nog voor mijn ogen hoe ze de paarden de haverzak aan de kop hingen, of ze drenkten uit een emmer die ze steunden op hun opgetrokken knie. En hoe ze met een grote, scherpe lierenaar, het paardenbrood in schijven sneden... Ja, dat paardenbrood: plat, zuur

roggebrood, zo hard als de kasseien waarover hun wagens dokkerden, gebakken met «heef», en dat toch zo smakelijk was als we met het paard mochten meeproeven! Zou het nu nog zo smaken? Ik twijfel er wel aan...

Zo zie ik de *Lindekens* uit mijn kinderjaren. Er waren nog andere afspanningen langs de baan: de *Bastiaan* (eigenlijk de *Sint Sebastiaan*) te Olen, en de *Paardendrink* te Lier. Maar de *Lindekens* was wel een van de meest gekende. Een paard ging er niet zo maar voorbij: het stopte automatisch zonder dat de voerman *ho!* moest zeggen.

Ziezo: dat waren de omstandigheden van tijd en plaats. Kunt ge volgen? Dan beginnen we aan het eigenlijk verhaal, lijk mijn vader het mij heeft verteld, jaren geleden.

De Lindekens was een der eerste gelegenheden in de streek waar vakantiegangers met verlof kwamen. Talrijk waren ze niet, maar in die tijd, -ik spreek dus over het begin van de jaren 1900, waren er toch al enkele kostgasten die tijdens de zomer naar de Kempen afzakten en in «De Lindekens» logeerden. Het waren meestal Brusselaars, en onder hen was toen toevallig een officier: die moeten we in 't oog houden, want hij speelt een hoofdrol in het verhaal.

Onder de reizende passanten die de *Lindekens* aandeden waren ook enkele slachters van hoger op, uit de streek van Geel en Mol, die hun waar leverden aan het slachthuis, *den abattoir*, te Antwerpen. Die spoedbestelling gebeurde per hondenkar, en de ouderen onder u zullen zich nog wel dat typisch vervoer herinneren: het waren tamelijk lichte wagentjes met een span van twee of drie grote loebassen van honden die, de lekkende tong uit de mond, in volle vaart over de baan stormden om het geslacht vlees vers af te leveren in de stad. Want van frigo's of zo iets was er natuurlijk toen nog geen spraak.

Op een vroege zomermorgend, als iedereen nog sliep, kwam zo een span over de baan, en stopte aan de afspanning om er, naar gewoonte, de honden te laten drinken. De voerman was een jonge kerel die regelmatig dat trajekt aflegde en dus best zichzelf wist te behelpen. Hij sprong van zijn wagentje en ging naar de achterdeur: daar was een pomp, en daarnaast stond bestendig een emmer klaar, ten dienste van wie hem gebruiken moest. De emmer werd gevuld en de honden sloeberden gretig hun rantsoen fris water. De emmer werd terug op zijn plaats gezet, en de honden stormden terug de baan op met hun vracht.

Nu wou het toeval dat de logerende officier ontwaakte en aan het venster ging kijken wat dat geratel allemaal in had. Hij zag de jongen van achter de hoek van het huis komen, op de kar wippen en vertrekken. En hij dacht: dieven!! Natuurlijk, daar moet ge Brusselaar voor zijn! Wie van onze buitenmensen, in die tijd, dacht daar nu aan! Stelen! Daarbij, dat moest ge nog gaan biechten ook! En ge moest het gestolene terug geven, of ge kreeg geen absolutie! Maar dat wist schijnbaar die slimme Brusselaar niet. Hij greep zijn revolver, waarmee hij geacht werd het vaderland te verdedigen, trok het raam open... en schoot. De voerman voelde een slag, want hij werd getroffen in de rechter zijde. Maar de honden liepen in volle draf de weg op, en ze waren al ongeveer een kilometer verder eer de voerman, die draaiërig werd door het bloedverlies, de wagen gekeerd kreeg. Terug aan de afspanning gekomen stopten de honden automatisch, en tegen de morgen vond men de voerman bewusteloos op zijn hondenkar.

Groot alarm natuurlijk!

De gekwetste werd binnen gedragen in de Lindkens, en de dokter van Grobbendonk bijgehaald. Die bestatigde dat de kogel dwars door het lichaam was gegaan: hij stak juist onder de huid aan de linkerzijde.

Vraag mij nu geen verdere beschouwingen van geneeskundige aard: daar ken ik niets van. Maar de finale beslissing was: onmiddellijk opereren om te zien welke weg de kogel gevolgd had.

En hospitaal was er niet in de streek, en een ziekenwagen overigens evenmin: het ingrijpen moest dus plaatselijk gebeuren. Achter de gelagzaal van de herberg was de eetzaal voor de logerende gasten, en daar stond een lange tafel: die werd klaar gemaakt als operatietafel.

De dokter keek uit naar een paar mensen die een hand konden toesteken, en het toeval wilde dat mijn vader daar juist voorbij kwam, op dienst langs de baan waar hij toezichter was. Ja, hij zou helpen zo goed mogelijk. Maar wie nog?

En toen gebeurde het: de volgende passant was niemand minder dan Mandus Van Rompaey. Precies: Mandus Lores van Nijlen: ge hebt hem misschien zelf nog gekend: een vent als een klee-kast, sterk als een os, slachter van stiel. De gezondene door de goddelijke Voorzieningheid! Maar toen Mandus de eetzaal binnenkwam en de gekwetste zag liggen kreeg hij opeens zo'n slappe benen, en

hij draaide zijne kop zo afwezig ter zij, dat de dokter zei: *Laat die maar gauw buiten, daar krijgen we nog meer last mee dan met die hier op tafel!* Mandus kon echt geen mensenbloed zien...

Om kort te besluiten: de operatie lukte! De kogel had, naar het scheen, en voorzichtig en ondeskundig uitgedrukt, enkel de toegang tot de maag doorboord en had op een haar na het hart gemist. En de gekwetste genas. Dus einde goed, alles goed! Of er enig gerechtelijk of ander staartje kwam aan heel dat zaakje, vraagt ge u misschien af? Ik weet het niet: dat is allemaal zo lang geleden. En in die tijd, niet waar? Een officier, en dan nog een die uit Brussel kwam en frans sprak, was vermoedelijk iets speciaals in de ogen van onze kempische mensen die maar «werkende mensen» waren. En ze vonden het misschien nog normaal dat zo iemand op verlof een schietjizer meenam. En er zelfs nog mee kon schieten ook!

Em. De Deyne.

Achterklap

Tussen droom en werkelijkheid bestaat een spanningsveld waaruit soms ontmoediging, maar gelukkig ook levenskrachtig initiatief geboren wordt. Dit tijdschrift is zo een stukje waargemaakte droom voor ons. Onvolmaakt, zoals alle dingen in dit leven, maar toch schoon en interessant naar we hopen.

Juist voor dit nummer in druk ging betrapten wij er ons op dat we onze simfonie David-bijna-vergeten waren. Onze simfonie omdat ze van Nijlen is, en vooral omdat zij uit en door het Davidsfonds in 1941 ontstaan is. Wij bieden derhalve de jubilerende mensen van deze 40-jarige muziekvereniging onze hartelijkste gelukwensen aan tesamen met een dikke proficiat voor hun hoogstaand concert in Nilania op 2 mei.

En dan willen we nog even in deze «achterklap» verklappen dat we het in ons volgend nummer zullen hebben over Nijlen in het begin van deze eeuw. Of wist u dat al?

DE POEMP - DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT HEEMKRING DAVIDSFONDS NIJLEN - EERSTE JAARGANG NUMMER 1 - MEI 1981
VERANTWOORDELIJK UITGEVER: OCTAAF VAN CAMP, BOUWELSESTEENWEG 267, NIJLEN